

THIẾT KẾ BÀI GIẢNG MÔN LÝ LUẬN DẠY HỌC THEO HƯỚNG PHÁT HUY TÍNH TÍCH CỰC NHẬN THỨC CỦA SINH VIÊN

• ThS. NGUYỄN THỊ THU HÀ

Trường Đại học Hải Phòng

1. Đặt vấn đề:

Tính tích cực (Activity) là khái niệm biểu thị sự nỗ lực của chủ thể khi tương tác với đối tượng. Sự nỗ lực ấy được diễn ra trên nhiều mặt như *sinh lí* (đòi hỏi chi phí nhiều năng lượng cơ bắp), *tâm lí* (tăng cường các hoạt động của các hoạt động nhận thức như cảm giác, tri giác, tư duy, tưởng tượng, và *xã hội* (đòi hỏi tăng cường mối liên hệ với môi trường bên ngoài).

Tính tích cực nhận thức là tính tích cực xét trong điều kiện, phạm vi của quá trình dạy học, chủ yếu được áp dụng trong quá trình nhận thức của học sinh.

Tính tích cực nhận thức đặc trưng ở khát vọng hiểu biết, cố gắng trí tuệ và nghị lực cao trong quá trình chiếm lĩnh tri thức. Nó liên quan trước hết với động cơ học tập. Động cơ đúng tạo ra hứng thú. Hứng thú là tiền đề của tự giác. Hứng thú và tự giác là hai yếu tố tâm lí tạo nên tính tích cực.

Tích cực hóa hoạt động của người học là tập hợp các tác động của thầy giáo nhằm chuyển biến vị thế của người học từ thụ động thành chủ động, từ đối tượng tiếp nhận tri thức trở thành chủ thể tích cực, tự lực, sáng tạo trong quá trình học tập để nâng cao hiệu quả học tập. Tích cực hóa hoạt động của người học chính là làm phát triển và nâng cao tính tích cực của người học, hình thành và phát triển hoạt động học tập của họ, biến quá trình học của họ thành hoạt động học tập. Hình thành và phát triển tính tích cực học tập của người học là một trong những nhiệm vụ chủ yếu của giáo dục - đào tạo.

Lý luận dạy học là môn học vừa mang tính khoa học, cơ bản, vừa mang tính thực tiễn, nghiệp vụ trong trường sư phạm, và có vai trò đặc biệt quan trọng trong việc đào tạo giáo viên. Những năm gần đây, việc giảng dạy môn Lý luận dạy học ở các trường sư phạm đã có những đổi mới nhất định về nội dung, phương pháp, hình thức tổ chức dạy học. Tuy nhiên, cho đến nay nó

vẫn chưa thực sự khơi gợi được sự hứng thú và say mê học tập của sinh viên. Do đó, việc đổi mới phương pháp dạy học môn Lý luận dạy học nhằm phát triển hứng thú và năng lực học tập, phát huy tính tích cực nhận thức - học tập của họ là việc làm cần thiết.

2. Minh họa tiết dạy học tích cực trong môn Lý luận dạy học.

Đối với mục "Nhóm phương pháp dạy học dùng lời" - Thời lượng 3 tiết.

Hoạt động 1: Nghiên cứu phương pháp thuyết trình.

* Giáo viên cho sinh viên quan sát trích đoạn video clip tiết học ở trường phổ thông có sử dụng phương pháp thuyết trình.

* Tổ chức cho sinh viên thảo luận nhóm.

Từ việc quan sát trích đoạn video clip tiết học ở trường phổ thông, kết hợp với nghiên cứu giáo trình, các em hãy thảo luận theo nhóm các vấn đề sau:

- *Hiệu thế nào là phương pháp thuyết trình?*

- *Phương pháp thuyết trình có ưu điểm và hạn chế gì?*

- *Để phát huy ưu điểm và khắc phục hạn chế đó, khi sử dụng phương pháp thuyết trình cần chú ý điều gì?*

* Sinh viên trình bày kết quả thảo luận nhóm.

Sau khi thảo luận xong, mỗi nhóm cử đại diện trình bày các vấn đề trên, các sinh viên khác nhận xét, bổ sung và đặt câu hỏi.

* Giáo viên tổng kết.

Hoạt động 2: Nghiên cứu phương pháp vấn đáp.

* Giáo viên tổ chức cho sinh viên quan sát trích đoạn video clip tiết học ở trường phổ thông có sử dụng phương pháp vấn đáp.

* Tổ chức cho sinh viên thảo luận nhóm.

Từ việc quan sát trích đoạn video clip tiết học ở trường phổ thông, kết hợp với nghiên cứu giáo trình, các em hãy thảo luận theo nhóm các vấn đề sau:

- Hiểu thế nào là phương pháp vấn đáp?
- Phương pháp vấn đáp có ưu điểm và hạn chế gì?

- Để phát huy ưu điểm và khắc phục hạn chế đó, khi sử dụng phương pháp vấn đáp cần chú ý điều gì?

* Sinh viên trình bày kết quả thảo luận nhóm.

Sau khi thảo luận xong, mỗi nhóm cử đại diện trình bày các vấn đề trên, các sinh viên khác nhận xét, bổ sung và đặt câu hỏi.

* Giáo viên tổng kết.

Hoạt động 3: Phân biệt sự khác nhau giữa phương pháp thuyết trình và phương pháp vấn đáp.

* Tổ chức cho sinh viên thảo luận nhóm.

Từ kết quả nghiên cứu các vấn đề trên, các em hãy thảo luận theo nhóm các vấn đề *Phân biệt sự khác nhau giữa phương pháp thuyết trình và phương pháp vấn đáp.*

* Sinh viên trình bày kết quả thảo luận nhóm.

Sau khi thảo luận xong, mỗi nhóm cử đại diện trình bày các vấn đề trên, các sinh viên khác nhận xét, bổ sung và đặt câu hỏi.

* Giáo viên tổng kết.

Sau khi sinh viên thảo luận và đi đến thống nhất ý kiến, giáo viên đưa ra bảng so sánh giữa phương pháp thuyết trình và phương pháp vấn đáp nhằm giúp sinh viên ghi nhớ, khắc sâu những đặc trưng cơ bản của chúng.

* Trình bày bản hướng dẫn sử dụng.

Giáo viên trình bày bản hướng dẫn sử dụng phương pháp thuyết trình và phương pháp vấn đáp nhằm giúp sinh viên ghi nhớ, khắc sâu được nội dung tri thức cơ bản nhất, cần thiết nhất để từ đó vận dụng vào thực tiễn giảng dạy.

Hoạt động 4: Thực hành.

Sau khi hoàn thành xong phần lí thuyết, giáo viên tổ chức cho sinh viên thực hành vận dụng tri thức lí thuyết vừa học vào thực tiễn giảng dạy ở trường phổ thông.

* Hướng dẫn nhận xét, đánh giá tiết dạy

Giáo viên hướng dẫn sinh viên nhận xét, đánh giá một tiết dạy. Quá trình nhận xét, đánh giá rút kinh nghiệm giờ dạy được tiến hành qua các công đoạn:

* Dẫn dắt cả lớp trong việc xem xét lại, mở tả lại công việc giảng dạy của giáo viên.

* Hướng dẫn các em nhận xét, đánh giá. Việc sử dụng nhóm phương pháp dạy học dùng lời của giáo viên đã:

- Phát huy được tính tích cực của học sinh chưa?

- Làm cho học sinh muốn học chưa?

- Làm cho học sinh biết cách học chưa?

- Làm cho việc học tập của học sinh đạt được mục tiêu học tập đã đề ra chưa?

* Hướng dẫn các em thảo luận, đối với bài học đó, nên cải tiến công việc giảng dạy như thế nào để đạt hiệu quả.

* Chiếu video clip tiết học ở trường phổ thông.

Giáo viên cho sinh viên được quan sát video clip tiết học có sử dụng nhóm phương pháp dạy học dùng lời. Tiết học này được diễn ra hết sức tự nhiên với các tình huống dạy học thực.

* Giao nhiệm vụ.

Sau khi xem xong video clips tiết học, giáo viên yêu cầu họ thực hiện nhiệm vụ sau: *Hãy đối chiếu lí thuyết vừa học vào việc nhận xét tiết học đó.*

* Sinh viên trình bày kết quả thảo luận nhóm.

Sau khi thảo luận xong, mỗi nhóm cử đại diện trình bày các vấn đề trên, các sinh viên khác nhận xét, bổ sung và đặt câu hỏi.

* Giáo viên tổng kết.

Tổ chức cho sinh viên tập giảng.

Để tiếp tục tổ chức cho sinh viên thực hành, giáo viên yêu cầu sinh viên giải quyết các nhiệm vụ sau:

- Các em hãy vận dụng tri thức vừa học vào việc thiết kế và tổ chức một hoạt động dạy học có sử dụng nhóm phương pháp dạy học dùng lời.

- Phân tích, nhận xét đánh giá việc vận dụng nhóm phương pháp dạy học dùng lời vào tiết học của bản thân và của bạn; chỉ ra nguyên nhân làm hạn chế việc vận dụng đó và đề ra phương hướng khắc phục.

Trong quá trình tổ chức cho sinh viên luyện tập, giáo viên sử dụng kết hợp với camera, đầu video, tivi. Đối với sinh viên sư phạm, việc tập thiết kế và tổ chức một hoạt động dạy học và rút kinh nghiệm giờ dạy là một công việc rất khó. Người dạy thì không thấy hoạt động của mình ở trên lớp, người dự thì không kịp ghi chép hoặc chưa đủ kinh nghiệm, trình độ để ngay lập tức có được sự đánh giá chính xác. Các phương tiện này có thể ghi hình và phát lại trên màn hình những hoạt động dạy học mà sinh viên thực hiện, giúp họ tự soi, tự thấy mình trong hành động, tự đánh giá thành tích rèn luyện bản thân, giúp cho các sinh viên khác có thể xem lại hoạt động của bạn một cách kĩ lưỡng để nhận xét, rút kinh nghiệm.

Việc tổ chức cho sinh viên thực hành thiết

kế và giảng dạy một hoạt động dạy học được tiến hành qua các bước sau:

- Giảng dạy: Mỗi nhóm sinh viên soạn bài và thực hiện bài giảng trong thời gian 5 - 10 phút, các sinh viên khác vừa dự giờ, quan sát vừa tham gia đóng vai là học sinh. Bài giảng được quay bằng video.

- Đánh giá: Sau khi giảng dạy xong, giáo viên tổ chức cho sinh viên thảo luận về mức độ thành công của bài giảng. Trước khi thảo luận, người dạy và người học được xem lại bằng hình, sau đó, người dạy và các thành viên khác trong nhóm tự đánh giá bài dạy của mình một cách chi tiết, các sinh viên khác cũng tham gia phân tích, đánh giá giờ dạy. Cuối cùng, giáo viên tổng kết. Sự đánh giá ngay lập tức và khách quan đối với bài dạy của sinh viên giúp cho họ rút kinh nghiệm, kĩ năng tiến hành hoạt động dạy học được sửa đổi và dần dần đi đến hoàn thiện.

Căn cứ vào sự đánh giá của bản thân, của các bạn trong nhóm, của các sinh viên khác và của giáo viên mà người dạy có cơ sở để chuẩn bị giáo án tiếp theo để dạy học được tốt hơn.

Hoạt động 5: Kiểm tra, đánh giá.

Cuối cùng, giáo viên tổ chức kiểm tra, đánh giá kết quả học tập của sinh viên sau khi kết thúc bài học.

3. Kết luận và kiến nghị:

Như vậy, thiết kế bài giảng theo hướng phát huy tính tích cực học tập của người học, đã thực sự tăng cường hoạt động của sinh viên, gắn liền lí thuyết và thực tiễn của nhà trường phổ thông. Đồng thời, việc kiểm tra, đánh giá diễn ra thường xuyên, giúp cho cả thầy và trò nhanh chóng nắm bắt được các thông tin phản hồi để điều chỉnh kịp thời phương pháp giảng dạy và học tập hợp lí, qua đó nâng cao hiệu quả dạy học.

Để thực hiện tốt việc dạy học môn Lí luận dạy học theo hướng phát huy tính tích cực học tập của sinh viên, cần:

- Có mục tiêu đầy đủ, rõ ràng, cụ thể để giáo viên có một định hướng rõ ràng, chính xác khi dạy học. Mục tiêu phải chỉ rõ học xong bài, sinh viên nắm được cái gì, có thể làm được gì, có thái độ như thế nào,...

- Thiết lập được mối quan hệ tốt đẹp giữa người dạy và người học, giữa người học với nhau, đặc biệt là tăng cường sự hợp tác giữa người học với người học.

- Nội dung của bài giảng phải được trình bày tinh giản, cô đọng, dễ hiểu, đảm bảo tính

tuần tự, logic của bài học, giúp cho người học nắm được những điều chủ yếu nhất của nội dung chương trình.

- Tăng cường thảo luận nhóm.

- Xây dựng và sử dụng các tình huống có vấn đề và hướng dẫn sinh viên giải quyết vấn đề.

- Nâng cao tính trực quan trong dạy học: Giáo viên có thể sử dụng máy vi tính để tìm kiếm, lựa chọn, khai thác các tranh ảnh cần thiết để minh họa cho bài giảng, có thể đưa vào bài giảng những video clip các tiết học ở nhà trường phổ thông, các tình huống sự phạm. Điều này có tác dụng làm cho nội dung bài học trở nên sinh động, gắn liền với thực tiễn dạy học ở trường phổ thông.

- Tăng cường thực hành cho người học: Rèn kĩ năng thực hành vận dụng cho sinh viên là một trong những yêu cầu đối với giáo viên giảng dạy môn Lí luận dạy học. Sinh viên thực hành vận dụng kiến thức vừa học để giải quyết các bài tập, tình huống dạy học, giải thích một hiện tượng dạy học, giáo dục trong thực tế, đặc biệt là, vận dụng tri thức lí thuyết vào việc thiết kế và tổ chức một hoạt động dạy học ở nhà trường phổ thông; biết phân tích, nhận xét hoạt động dạy học của bản thân và của bạn.

- Có thông tin phản hồi đối với người học và đánh giá được kết quả học tập của họ. Kiểm tra, đánh giá kết quả học tập của sinh viên phải vừa kiểm tra, đánh giá được trình độ nắm vững lí thuyết, vừa kiểm tra, đánh giá kĩ năng thực hành và thái độ học tập của họ; tạo điều kiện để họ tự đánh giá và đánh giá lẫn nhau về kết quả học tập; kết hợp các phương pháp kiểm tra, đánh giá.

TÀI LIỆU THAM KHẢO

1. Đặng Thành Hưng: *Dạy học hiện đại – Lí luận, biện pháp, kĩ thuật*; NXB Đại học Quốc gia Hà Nội, 2001.
2. Trần Kiểm, Nguyễn Ngọc Bảo: *Lí luận dạy học ở trường THCS*, NXB Giáo dục, 2001.
3. Hà Thế Ngữ, Đặng Vũ Hoạt: *Giáo dục học*, tập 1; NXB Giáo dục, 1987.
4. Thái Duy Tuyên: *Phương pháp dạy học - truyền thống và đổi mới*, NXB Giáo dục, 2007.

SUMMARY

The author presents some methods of designing a lesson plan for didactic with a view to developing the interest, self-study and self-research ability of university students.